Paweł Dusza

Koncepcja zarządzania

Pałac Schoena Muzeum w Sosnowcu

Koncepcja zarządzania / Pałac Schoena Muzeum w Sosnowcu

Spis treści

1. Wprowadzenie

2. Pałac Schoena Muzeum w Sosnowcu - świadome doświadczanie dziedzictwa, kultury i historii

3. Kierunki działań
   - Kolekcja polskiego szkła użytkowego jako jedna z ważniejszych kolekcji muzealnych w Polsce
   - Historia Miasta Sosnowca
   - Instytut Zagłębia Dąbrowskiego
   - „Trójkąt w Kole" - tożsamość miejsca
   - Sztuka w kontekście integracji środowiska artystycznego
   - Park Schoena i program rewitalizacji
   - Współpraca z instytucjami i organizacjami
   - Zagłębie Sportu

4. Wizerunek, promocja i działania komercyjne

5. Struktura organizacyjno-finansowa

6. Podsumowanie

1. Wprowadzenie

Muzeum w Sosnowcu powstało w 1985 roku jako oddział Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Od dnia 1 stycznia 1995 roku instytucja działa jako samodzielna jednostka. Realizuje swoje cele statutowe, kierując się przepisami ustawy o muzeach (Dz.U.2020, poz.902, t.j. ze zm.) oraz ustawą o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U.2020, poz.194, t.j. ze zm.). Muzeum jest wpisane do Rejestru Instytucji Kultury, a organizatorem dla instytucji jest Miasto Sosnowiec.

Zgodnie ze statutem, muzeum przyjęło pełną nazwę - Pałac Schoena Muzeum w Sosnowcu i na ten moment realizuje swoje cele poprzez:
- upowszechnianie wiedzy o historii miasta Sosnowca i Zagłębia Dąbrowskiego,
- gromadzenie zbiorów z zakresu archeologii, etnografii, historii i sztuki,
- prowadzenie dokumentacji w zakresie archeologii, historii i sztuki poprzez zakupy, darowizny, zapisy, przyjmowanie depozytów,
- inwentaryzowanie, katalogowanie i naukowe opracowanie zgromadzonych zbiorów,
- przechowywanie gromadzonych zabytków, w warunkach zapewniających im bezpieczeństwo, magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- zabezpieczenie i konserwację zbiorów,
- organizowanie i prowadzenie badań naukowych,
- organizowanie wystaw stałych i czasowych,
- organizowanie konkursów, lekcji muzealnych, warsztatów, wykładów, konferencji, sympozjów i innej działalności edukacyjnej,
- udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych.

W skład struktury organizacyjnej Muzeum wchodzą:

- **Dział Archeologii**
  Gromadzi i opracowuje zbiory znalezisk archeologicznych, które decyzją wojewódzkiego konserwatora zabytków, jako własność Skarbu Państwa, trafiają do instytucji. Oprócz działań muzealnych prowadzi również prace terenowe - wykopaliska archeologiczne (własne) na terenie Sosnowca, a także nadzory archeologiczne jako zlecenia innych instytucji i podmiotów prywatnych.

- **Dział Historii i Kultury Miasta**
  Gromadzi pamiątki z przeszłości miasta i regionu takie jak archiwalia, druki, ikonografię, realia, ilustrujące dzieje Sosnowca od jego zarania do czasów najnowszych, obrazujące proces jego powstawania oraz przemiany urbanistyczno-przestrzenne. Dział ten posiada

eksponaty dotyczące przemysłu, handlu i rzemiosła oraz warunków życia i pracy mieszkańców, a także te ukazujące dzieje społeczno-polityczne. Dział ten posiada obszerną kolekcję starych widokówek sprzed I wojny światowej i z lat międzywojennych, a także fotografie archiwalne związane z życiem Sosnowca.

- **Instytut Zagłębia Dąbrowskiego**
  Powstał w 2018 roku z inicjatywy Prezydenta Miasta Sosnowca, prof. Dariusza Nawrota oraz dyrektora Pałacu Schoena Muzeum w Sosnowcu. Wówczas podjęto decyzję o powołaniu nowego działu muzealnego, wspierającego działania Działu Historii i Kultury Miasta. Celem jest wzmocnienie tożsamości lokalnej, i budowanie poczucia przynależności mieszkańców do „małej ojczyzny", poprzez prowadzenie badań naukowych, organizację konferencji, artykułów, publikacji oraz działania w przestrzeni publicznej (rekonstrukcje historyczne, wystawy) i medialnej (filmy, prezentacje).

- **Dział Szkła**
  Posiada największą w Polsce kolekcję polskiego szkła użytkowego, która wyróżnia Muzeum w Sosnowcu na tle innych placówek tego typu w całym kraju. Kolekcja, w większości opierająca się na szkle z lat 70. i 80. XX wieku, została w ostatnich 7 latach prawie podwojona dzięki działaniom ratującym dziedzictwo upadających hut szkła w Zawierciu oraz Inowrocławiu.

- **Dział Sztuki**
  Gromadzi dzieła, głównie artystów związanych z Sosnowcem lub regionem Zagłębia Dąbrowskiego, takich jak obrazy, grafiki, rysunki, rzeźby. Na szczególną uwagę zasługuje zbiór grafik Mariana Maliny oraz Bogny Krasnodębskiej-Gardowskiej. Dzięki organizacji Sosnowieckich Spotkań Artystycznych, dział powiększa kolekcję o kolejne przemyślane zakupy, a jednocześnie dba o integrację środowiska artystycznego regionu. Zwraca uwagę na rosnącą aktywność środowiska fotograficznego, które również stanowi o sile artystycznego przekazu.

- **Dział Edukacyjno-Promocyjny**
  Wspiera działalność pozostałych działów merytorycznych, upowszechnia wystawy stałe i czasowe, organizuje wykłady, lekcje muzealne, sesje naukowe, konkursy historyczne, plastyczne, fotograficzne, koncerty oraz dba o przekaz i wizerunek Muzeum w środkach masowego przekazu.

  Oprócz działów merytorycznych funkcjonują również **Dział Administracyjno-Gospodarczy, Dział Techniczny, Dział Sprzedaży**.

2. Pałac Schoena Muzeum w Sosnowcu - świadome doświadczanie dziedzictwa, kultury i historii

Sosnowiec ma szczęście być miastem posiadającym zwartą i kompletną instytucjonalną sieć placówek kultury. Dodatkową wartością jest sprofilowanie działań poszczególnych instytucji, na tle których Muzeum w Sosnowcu posiada konkretne role i zadania, wynikające przede wszystkim z branżowej ustawy i przepisów nie pozwalających na realizację przez inne jednostki. To określenie ustawowych ram jest również siłą instytucji, która w sposób programowy dba o przechowywanie, konserwację i gromadzenie eksponatów związanych z historią regionu i miasta, popularyzuje wiedzę o Sosnowcu, wzmacniając tożsamość lokalną i przynależność do historycznej grupy Zagłębiaków. Ta wyjątkowość działań muzealnych została w ostatnich latach wzmocniona przez choćby powstanie Instytutu Zagłębia Dąbrowskiego, ale także poprzez unikatowe projekty edukacyjne i artystyczne, opowiadające w jak ważnym historycznie miejscu znajduje się instytucja, jak wpływa ono na odczuwanie i doświadczanie dziedzictwa kulturowego wszystkich mieszkańców.

Wiadomo, że z oferty instytucji kultury, w tym muzealnej, korzysta tylko grupa odbiorców, ale większość mieszkańców regionu w żaden sposób nie podważa sensu i wagi działalności muzealnej w pracy na rzecz krzewienia historii, kultury. Nawet niekoniecznie korzystając z oferty szeroko przygotowywanej dla odbiorców, powszechnie przyjmuje się, że to właśnie muzea mają dbać o dziedzictwo kulturowe Polski, a także budować więzi społeczne, w poszanowaniu tradycji i tożsamości lokalnej. Muzeum w swojej kilkudziesięcioletniej historii, dopiero 7 lat temu otrzymało nową nazwę, konkretnie mówiąc o miejscu, w którym się znajduje - Pałac Schoena, stał się nie tylko siedzibą instytucji, ale również sygnetem, wskazującym jak bardzo losy tego obiektu sprzężone są z historią Sosnowca, jak wiele możemy powiedzieć o własnej przeszłości, dzięki umiejscowieniu Muzeum w pałacu sosnowieckich przemysłowców, niemieckich fabrykantów, przybyłych tutaj z pobudek ekonomicznych, a jednak budujących nowo powstający, wielokulturowy organizm miejski. Pałac Schoena, który został otoczony jednym z najpiękniejszych sosnowieckich parków, rozciągającego się przy historycznej kolei warszawsko-wiedeńskiej. Pałac Schoena będący świadkiem ważnych wydarzeń historycznych dziejących się w najbliższym sąsiedztwie, jak Rewolucja 1905 roku, czy utworzenie getta żydowskiego obejmującego tereny Sosnowca i Będzina.

Jak współcześnie pojmować muzealnictwo i tworzenie instytucji odpowiedzialnych za zachowanie dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego jak i niematerialnego? Co decyduje w teraźniejszych realiach życia o postrzeganiu muzeów jako ośrodków zarówno dbających o trwałość tradycji i zachowanie wartości posiadanego dziedzictwa, jak też o prezentowanie kultury i sztuki tętniących życiem i otwartych na odbiorcę? W ostatnich latach obserwujemy niebywałą aktywność i popularność muzeów, które powstały w celu zapełnienia nisz tematycznych, a także w kontekście ważnych wydarzeń historycznych. Coraz częściej spotykamy się z budowaniem narracji muzealnych z użyciem oryginalnych przedmiotów tylko w części ekspozycji, nastawieniem się na komercjalizację usług, zaskakiwanie widza coraz to nowszymi technologiami, doświadczanie historii poprzez nowe media z uruchamianiem zmysłów ludzkich w różnym zakresie. Gdzie w tej coraz gęstszej sieci nowych ekspozycji, usytuować Muzeum w Sosnowcu? Jak sprawić, żeby Pałac Schoena, jako jedno z najważniejszych miejsc regionu, odnalazł swoją

rolę nie tylko na mapie kulturalnej miasta, ale również Polski czy Europy? Przedstawiona koncepcja stara się ukierunkować te działania, z jednej strony zmierzające do unowocześnienia instytucji, odnalezienia się we współczesnym świecie nowych technologii, nowego języka i konstruowania myśli kolejnych pokoleń, a jednocześnie działań długofalowych, utwierdzających instytucję, jako miejsce świadomego doświadczania dziedzictwa, szanowania tradycji, kultury i historii. Czy da się tego dokonać przy jednoczesnym otwarciu na nowe pokolenia i młodych, kreatywnych ludzi, szukających doświadczeń i ciekawych świata? Ostatnie siedem lat uświadomiło mieszkańcom, że właśnie w Sosnowcu, miejscu wielu transformacji, nowych inwestycji, rozwoju przestrzennego i budowania dumy z przynależności do lokalnej społeczności, można to zrealizować. Sosnowiec, jako stosunkowo młode miasto, posiada ogromny potencjał, dający szansę na łączenie tradycji ze współczesnością, historię z przyszłością, mądre doświadczenie z szaloną kreatywnością. Jestem pewny, że instytucja jaką jest Pałac Schoena Muzeum w Sosnowcu doskonale wpisuje się w ten trend i wydobywa esencję tego miejsca na mapie regionu, Polski i Europy.

Wbrew powszechnemu przekonaniu, że muzea są konserwatywne i niejako ze swej natury z trudem poddają się zmianom, obecnie kształtuje się nowy obraz tych instytucji. Właściwie od XVIII wieku, kiedy muzea, początkowo elitarne i dostępne dla wąskiego grona, stawały się coraz bardziej otwarte, i to co dzisiaj wydaje nam się ostoją niezmiennej tradycji, lub negatywnie czymś pozostającym w stagnacji, kilkadziesiąt lat wstecz było rewolucyjne i nowatorskie (jak choćby prezentacja zbiorów Louvre'u). Zatem muzea to miejsca, które są w stanie się zmienić, dostosować do współczesności, z zachowaniem szacunku do tradycji. I nie chodzi tu o zabieganie za wszelką cenę o to, żeby Muzeum w Sosnowcu bezmyślnie poddawało się nowym trendom czy tendencjom, ale o generalną zasadę otwartości, transparentności i szacunku dla zróżnicowanego odbiorcy. I przez otwartość można budować pozycję instytucji we współczesnym świecie i jednocześnie przyswajać historię i sztukę różnym pokoleniom. Zatem obok zdobywaniu jak największej ilości eksponatów, należy skupić się równoważnie na edukacji i sensownej prezentacji kolekcji oraz wystaw czasowym. Należy również podejmować działania spoza katalogu muzealnych tradycji, jak wyjście w przestrzeń publiczną, zbliżanie się do odbiorcy poza mury instytucji. To odchodzenie od modelu muzeum z początków XX wieku, prezentujących wystawy mono rodzajowe, rozpoczęło się kilka lat temu i z powodzeniem trwa obecnie. Te trendy obserwujemy w różnych muzeach, czyniąc z przestrzeni instytucjonalnych miejsca żywego doświadczania i przeżywania kultury i sztuki w różnych obszarach. Niezwykle ciekawie prezentują się ostatnie wystawy w Pałacu Schoena, łączące historię z literaturą, sztukę z teatrem i muzyką etc.

Jestem przekonany, że Pałac Schoena Muzeum w Sosnowcu jest gotowe stale podążać ścieżką przyjęcia nowych norm, stawania się laboratorium, w którym odbiorca (coraz młodszy) doświadcza sztuki, historii i kultury, reagując na „eksperymenty", które zachęcają go do działania. Tak postrzegam rolę Pałacu Schoena Muzeum w Sosnowcu, które w ostatnich latach wymierzyło sobie ambitne cele i z sukcesem je realizuje. Instytucja to nie tylko ramy prawne do zapewnienia ochrony dóbr kultury, gromadzenia i udostępniania zbiorów, ale przede wszystkim miejsce, będące aktywnym uczestnikiem życia kulturalnego mieszkańców. Bo przecież wszystkie te działania skupiają się wokół człowieka, jego miejsca w świecie, jego historii i przyszłości, marzeń i istoty człowieczeństwa. Czy nie po to tworzy się muzea? W innym wypadku istnienie takiej instytucji nie miałoby sensu.

3. Kierunki działań

Kolekcja polskiego szkła użytkowego jako jedna z ważniejszych kolekcji muzealnych w Polsce.

Kolekcja polskiego szkła użytkowego stanowi o sile Pałacu Schoena Muzeum w Sosnowcu. Ta znacząca kolekcja (stan na 2015 rok - około 5.000 eksponatów, stan na 2022 rok - około 9.000 eksponatów) jest największą kolekcją szkła w Polsce. Dzięki temu sosnowiecka instytucja jest zauważalna w kraju oraz zagranicą. Po nasze zbiory sięgają Muzea Narodowe, wystawy z Sosnowca są prezentowane w miejscach dedykowanych szklarskiemu hutnictwu jak Centrum Dziedzictwa Szkła w Krośnie, w Galerii Stara Łaźnia w Zawierciu oraz na prestiżowych imprezach dedykowanych wzornictwu - Art Dizajn Festiwal w Łodzi (w trakcie realizacji). Warto podkreślić rozwijające się środowisko kolekcjonerów szkła, a także zainteresowanie tematem domów aukcyjnych, antykwariuszy oraz prywatnych osób. Pałac Schoena musi nadążać za trendami. Dobrą tendencją są profesjonalne opracowanie zbiorów w formie prestiżowych publikacji (sprzedaż na poziomie 90%), oraz zakupy historycznych zbiorów upadających hut szkła. Tej kolekcji poświęcono wiele sympozjów i dyskusji w innych instytucjach (Muzeum Śląskie, Zamek Cieszyn).

Bez wątpienia ta kolekcja to atut Pałacu Schoena Muzeum w Sosnowcu. Należy stale podejmować działania chroniące tę część dziedzictwa przemysłowego (w ostatnich latach, na naszych oczach, upadło kilka hut szklarskich). Działania muzealne mają szansę zachować tę część dziedzictwa kulturowego Polski. Pałac Schoena może stać się najważniejszą instytucją w Polsce, profesjonalnie podejmującą tematykę. Tu oprócz budowania kolekcji, powinny odbywać się starania o popularyzowanie wiedzy o polskim designie, o artystach szklarzach, nie tylko z regionu (J.S. Drost, E. Trzewik-Drost, Z. Horbowy i inni), należy czynić nieustanne starania o zatrudnianie profesjonalnych ekspertów ds. szkła, muzealników mających ogromne doświadczenie i wiedzę w temacie. Systemowe i stałe działania pozwolą na zbudowanie świadomości wartości tradycji szklarskich w Polsce, a także pozytywne konkurowanie z europejskimi kolekcjami tego typu.

Historia Miasta Sosnowca

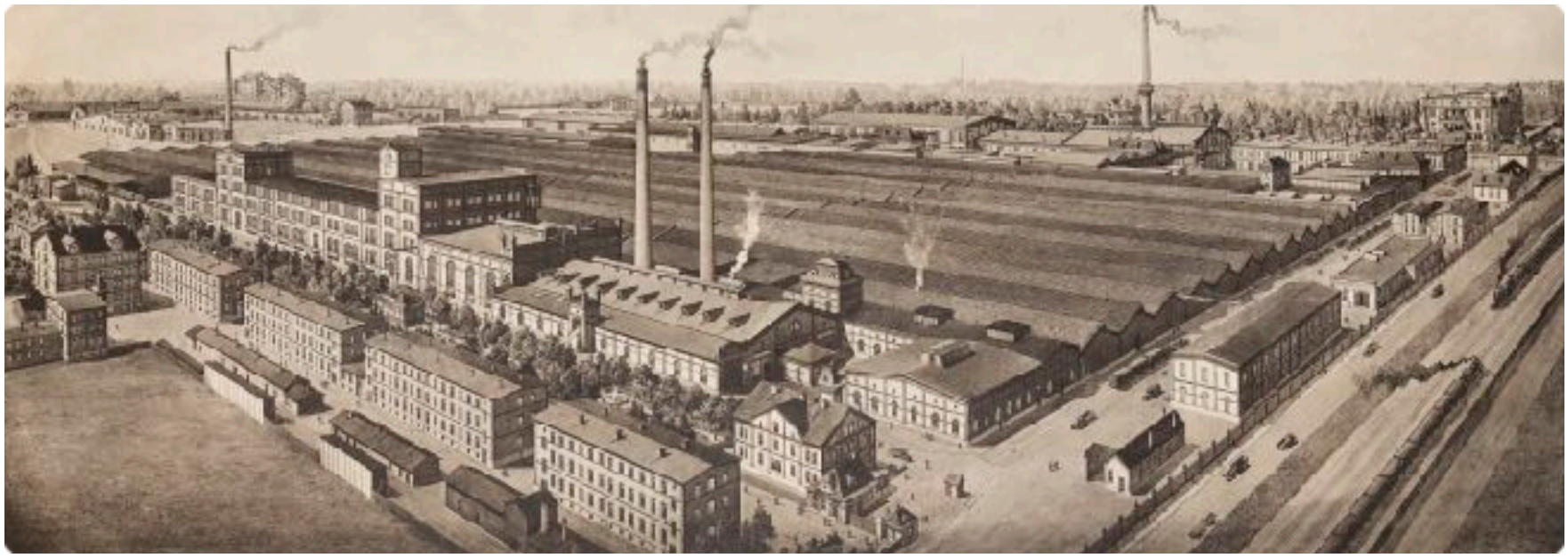

Sosnowiec jest miastem młodym, które uzyskało prawa równo 120 lat temu. Powstawało szybko i dynamicznie, przyczyniając się w dobie industrializacji kraju do rozwoju regionu i kraju. Mimo trudnego okresu zaborczego, podjęto decyzje strategiczne, jak choćby poprowadzenie odnogi kolei warszawsko-wiedeńskiej z okazałymi dworcami stacji kolejowych w Sosnowcu oraz ówczesnych okolicznych granicznych miejscowości. Nie byłoby to możliwe gdyby nie rozwijający się w niesamowitym tempie przemysł włókienniczy, który z powodów czysto ekonomicznych, zadomowił się w Królestwie Polskim, generując tym samym nowe inicjatywy, zaspokajając szybko potrzeby mieszkaniowe napływającej ludności. I tak od drugiej połowy XIX wieku powstają kopalnie, huty, zakłady przędzalnicze, a przy tym osiedla patronackie, pałace właścicieli dużych zakładów, kolonie mieszkaniowe, tworzą się obiekty centrotwórcze, wzmacnia się i rozwija handel. Dla społeczeństwa multikulturowego powstają też obiekty sakralne, stanowiące dzisiaj jedne z najważniejszych zabytków miasta. Historia Sosnowca jest niezwykle barwna i ciekawa. Tutaj powstawały podczas zaborów zalążki polskiej państwowości (Powstanie Styczniowe), tutaj robotnicy wychodząc na ulice w 1905 roku zaczęli walczyć o swoje prawa, wprowadzając mit Czerwonego Zagłębia. W publikowanej kilka lat temu recenzji Dariusza Nowackiego do tomu książki Zbigniewa Białasa „Puder i pył", można było przeczytać krytyczną opinię, której autor pisał po lekturze, że odniósł wrażenie, że Sosnowiec jest miastem przypadków i paradoksów, w którym poprzez kompleksy szczycimy się, że ktoś znany był tu przejazdem (Pola Negri), albo się tylko urodził (Władysław Szpilman) i wyjechał, zapominając o korzeniach. Sosnowiec jest miastem, w którym otwartość od wieków na różne narodowości i kultury, doprowadziły do szybkiego rozkwitu, jednocześnie budując poczucie pewnej tymczasowości.

Ostatnie lata pokazały, że istnieje ogromna potrzeba opowiadania o historii miasta w ciekawy sposób, a ta historia zaczyna być odbierana i rozumiana przez innych mieszkańców regionu i Polski. Sukces „Korzeńca" Z.Białasa, przełożonego dramaturgicznie na deski Teatru Zagłębia, brawurowo zagrane „Nikaj" we wspólnym przedsięwzięciu śląsko-zagłębiowskim, popularność wystaw regionalnych w Sosnowieckim Centrum Sztuki oraz w Pałacu Schoena, które przyciągają największą ilość odbiorców, powodują, że należy te tematy podejmować i są one niezwykle

ważne dla odwiedzających. W wystawach czasowych, imprezach cyklicznych, instytucje i organizacje udowodniły wielokrotnie, że historia regionalna nas wyróżnia, powodując, że jesteśmy miejscem, o którym warto i trzeba opowiadać.

Jednym z najważniejszych przedsięwzięć, które powinny być zrealizowane, to stworzenie wystawy stałej o mieście i regionie. Muzeum stale podejmuje działania w kwestii ochrony i zbierania pamiątek historycznych, które mogą wzbogacić ekspozycję stałą. Obecne warunki lokalowe nie pozwalają na organizację dużej wystawy stałej. Należy zatem podjąć strategiczne decyzje, w uzgodnieniu z Organizatorem, w sprawie pozyskania nowych przestrzeni dla instytucji. Stworzenie wystawy stałej jest zadaniem kosztownym i wymagającym, dlatego ma szansę powodzenia jedynie przy dużym udziale środków budżetowych. W ostatnich kilku latach został stworzony scenariusz stałej wystawy, który z powodzeniem można zaadaptować w nowej przestrzeni. Pozyskanie nowego budynku na potrzeby Muzeum, pozwoli rozwinąć działalność instytucji, a przede wszystkim zwiększyć ilośc odbiorców. Przy sprzyjających możliwościach finansowych Gminy, należy rozważyć utrzymanie obecnego Pałacu Schoena na prezentację dziedzictwa polskiego szkła użytkowego oraz sztuki (Dział Szkła oraz Dział Sztuki), natomiast nowy obiekt odpowiadałby za działy merytoryczne związane z historią, kulturą i etnografią miasta tj. Dział Historii i Kultury Miasta, Instytut Zagłębia Dąbrowskiego, Dział Archeologii. Dzialalność dwóch filii pozwolili na lepsze ukierunkowanie działań i uwypuklenie najważniejszych działań merytorycznych. Jestem przekonany, że zadanie to można zrealizować w najbliższych siedmiu latach, jednak uzależnione ono jest od środków finansowych.

Instytut Zagłębia Dąbrowskiego

Instytut Zagłębia Dąbrowskiego został powołany w 2018 roku z inicjatywy Prezydenta Miasta Sosnowca, prof. Dariusza Nawrota oraz dyrektora Pałacu Schoena Muzeum w Sosnowcu. Od początku istnienia do dnia dzisiejszego, prof. Nawrot jest pomysłodawcą wielu inicjatyw naukowych i popularnonaukowych, w tym organizacji konferencji, sympozjów, rekonstrukcji i widowisk historycznych, jest autorem lub redaktorem zbiorowych publikacji, wydawanych przez

Pałac Schoena Muzeum w Sosnowcu. Mimo krótkiego okresu czasu, dzięki jego sobie, udało się zrealizować wiele świetnych inicjatyw, jednoczących muzea i placówki kultury regionu Zagłębia Dąbrowskiego.

Instytut powinien nadal angażować się w inicjatywy ogólnomiejskie, organizację wydarzeń w przestrzeni publicznej jak wystawy plenerowe czy widowiska rekonstrukcyjne. Te działania, cieszące się dużą popularnością, mają szansę w atrakcyjny i przystępny sposób przybliżyć mieszkańcom historię Sosnowca. Należy rozwijać inicjatywę Zagłębiowskich Czwartków, które przyciągają coraz więcej odbiorców. Udało się w ostatnich dwóch latach zrealizować pomysł cyklu filmów „Zagłębie tajemnic", które we współczesny sposób przybliżają historię na popularnych kanałach społecznościowych.

Ważnym zadaniem, które w najbliższych latach czeka Instytut to wydanie podręcznika (pomocnika z gotowymi konspektami) dla nauczycieli historii do prowadzenia lekcji regionalnych. Wraz z filmami będzie to doskonały materiał dla nauczycieli, którzy mogą popularyzować wiedzę o Zagłębiu Dąbrowskim najmłodszym pokoleniom. Instytut powinien również wzmocnić współpracę z siecią instytucji muzealnych oraz kulturalnych w regionie. Już w 2018 roku podjęto pierwsze próby - wówczas powołano Radę Dyrektorów Muzeów i Ośrodków Kultury Zagłębia Dąbrowskiego. Niestety pandemia koronawirusa ograniczyła wspólne inicjatywy do przygotowaniu dwóch wystaw plenerowych w miastach: Sosnowiec, Dąbrowa Górnicza, Czeladź, Będzin, Zawiercie, Sławków i Siewierz, a także kilku merytorycznych spotkań. Wspólne inicjatywy tych siedmiu miast pozwolą na większe dostrzeżenie wśród mieszkańców własnej

tożsamości regionalnej, jako ważnego historycznie ośrodka, leżącego geograficznie w zachodniej Małopolsce.

Na ten moment Instytut stał się merytorycznym działem muzealnym, ale przy sprzyjających warunkach finansowych, lub wsparciu wszystkich gmin, dla których Instytut może działać, należy rozważyć jego usamodzielnienie się z odrębną osobowością prawną. Zresztą od początku istnienia IZD wyodrębniano go wśród struktur Pałacu Schoena Muzeum w Sosnowcu, tak aby podkreślić jego naukowy i w pewnym sensie niezależny charakter.

„Trójkąt w Kole"

„Trójkąt w kole" został przywołany po raz pierwszy sześć lat temu, podczas wystawy historycznej o tym samym tytule. Zbiegło się to w czasie, kiedy zmieniony został system wizerunkowy muzeum, przywołano w nazwie miejsce „Pałac Schoena", sygnet w logotypie, którym posługuje się muzeum, nawiązuje do włókienniczego splotu krzyżykowego. Te wszystkie działania miały uświadomić mieszkańcom, że muzeum mieści się w konkretnym miejscu, nie oderwanym od rzeczywistości, miejscu przepełnionym historią, które jest niezwykle ważne dla lokalnej społeczności. To wszystko buduje poczucie dumy i prestiżu Muzeum w Sosnowcu. Podjęto również działania o charakterze artystycznym, które toczyły się w pałacu lub jego otoczeniu - słynne w całej Polsce realizacje jak „Staw" oraz „Kuszenie" Matyldy Sałajewskiej, nawiązujące do tradycji włókienniczych. Zorganizowane zostały również festyn i warsztaty w osiedlu patronackim i należy w przyszłych latach wzmacniać te więzi z lokalną społecznością.

„Trójkąt w kole" było nazwą firmy C.G. Schoen, która firmowała tym znakiem swoje produkty przędzalnicze, wysyłając je na cały świat (nawet do Japonii). Kiedy w Weimarze (Niemcy) obchodzone było stulecie Bauhausu, przywołano symbol Trójkąta w kole, jako ważnego humanistycznego znaku, który definiował nastanie nowego wzornictwa i awangardowego języka w sztuce. Rodzina Schoenów pochodziła z okolic Weimaru i prawdopodobnie przywiozła ten

znak do Sosnowca, adaptując go na swoje potrzeby. Dodatkową ciekawostką jest to, że prawdopodobnie logotyp piłkarskiego Zagłębia Sosnowiec został zaczerpnięty również z tego znaku. Początkowo trójkąt podzielony na trzy kolorowe pola, wpisany był w koło.

Na ten moment w strukturach muzeum powołano do życia kawiarnię oraz galerię o nazwie „Trójkąt w kole". Kawiarnia ma na celu zachęcić odbiorców do częstszego i dłuższego przebywania w Pałacu Schoena, natomiast galeria odpowiada na potrzeby wielu artystów czy grup, których twórczość z różnych powodów (organizacyjnych lub estetycznych) nie może być prezentowana na głównych salach ekspozycyjnych. To rozwiązanie przyniosło kilkanaście wernisaży artystów różnych gatunków sztuki. Kawiarnia stała się miejscem lubianym i chętnie odwiedzanym, mającym już swoich stałych klientów. Jednocześnie podjęto decyzję o powołaniu do życia Działu Sprzedaży, wyodrębnionego z Działu Edukacyjno-Promocyjnego, który bezkosztowo opiekuje się kawiarnią, a także aktywnie działa w popularnych serwisach sprzedażowych oraz stacjonarnie, generując dodatkowy przychód własny instytucji. W najbliższych latach należy wzmocnić działanie Działu Sprzedaży i powołać do życia cykliczne imprezy w kawiarni w stylu Artystycznego Saloniku, tak aby przyciągnąć jeszcze więcej osób. Należy również przywoływać tę nazwę przy wszelkich inicjatywach, w tym historycznych, które opierają się o tradycje włókiennicze Sosnowca.

Sztuka w kontekście integracji środowiska artystycznego

Dział Sztuki to ważny dział merytoryczny muzeum. Bez wątpienia Sosnowiec może pochwalić się ważnymi artystami, poczynając od już historycznych nazwisk jak Marian Malina czy Bogna Krasnodębska-Gardowska, po twórców najmłodszych, których sztuka zauważalna jest w całej Polsce jak Katarzyna Kukuła, Miłosz Wnukowski czy Joanna Zdzienicka. Do tego dochodzą uznani żyjący artyści związani w różny sposób z Sosnowcem czy Zagłębiem jak Ewa Zawadzka, Jacek Rykała, Zbigniew Blukacz, Ryszard Grzyb, Małgorzata Wielek-Mandrela, Piotr Kossakowski, Judyta

Bernaś. W ostatnich latach dzięki działalności takich osób jak Jerzy Łakomski czy Zbigniew Podsiadło, mocno zaznaczyło swoją obecność środowisko fotografów. W ostatnich latach w szereg członków Związku Polskich Artystów Fotografów włączono Kamila Myszkowskiego, Teresę Solarz czy moją osobę. Należy kontynuować współpracę ze ZPAF, która może przynieść wiele artystycznych i wystawienniczych inicjatyw, jak również w tym kontekście należy rozpocząć współpracę z Instytutem Twórczej Fotografii Uniwersytetu Śląskiego w Opawie (Czechy), w którym mam przyjemność studiować od dwóch lat. To jedna z najlepszych i najbardziej prestiżowych uczelni fotograficznych na świecie. Dzięki moim relacjom Muzeum ma szansę nawiązać kontakt z tak wybitnym postaciami światowej fotografii jak Jindrich Streit czy Vladimir Birgus.

Zarówno środowisko plastyczne jak i fotograficzne należy integrować poprzez kontynuację Sosnowieckich Spotkań Artystycznych, które w ostatnich latach podniosły swoją rangę. Ta jedna z najstarszych cyklicznych imprez kulturalnych Sosnowca odbywa się pod patronatem Prezydenta Miasta Sosnowca. Rolą Muzeum jest jednoczenie środowiska, tworzenie dobrej atmosfery wśród artystów, którzy mając zaplecze finansowe i instytucjonalne, mogą tworzyć własne projekty w pełnej wolności artystycznej. Aby uwypuklić rangę artystów naszego miasta, kilka lat temu podjęto realizację pierwszych wielkoformatowych murali na ścianach kamienic w przestrzeni miejskiej. I tak powstały „Podwórko z żółtą Warszawą" Jacka Rykały oraz „Sosnowy początek" Małgosi Rozenau, inicjowane przez Muzeum w Sosnowcu, a także „Nosorożec" Ryszarda Grzyba, organizacyjnie podjęty przez Sosnowieckie Centrum Sztuki - Zamek Sielecki. Należy podjąć wspólne działania pomiędzy tymi instytucjami, w celu stworzenia szlaku sosnowieckich murali i podjąć kolejne działania artystyczne w przestrzeni miejskiej. Wszystkie te rzeczy nie byłyby możliwe gdyby nie współfinansowanie i pomoc miejskich jednostek lub spółek m.in. Miejski Zarząd Zasobów Lokalowych. W najbliższym czasie należy podjąć działania w celu retrospektywnego przybliżenia twórczości Mariana Maliny. To jeden z najważniejszych artystów, profesor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (wówczas wydział zamiejscowy w Katowicach), nie doczekał się nigdy kompleksowego opracowania. Cztery lata temu Muzeum w Sosnowcu nawiązało kontakt z kolekcjonerem prywatnym, który zdeponował w murach Pałacu Schoena wszystkie posiadane prace Mariana Maliny. Dzięki temu można zrealizować wystawę oraz druk publikacji podsumowującej dorobek tego ważnego polskiego artysty.

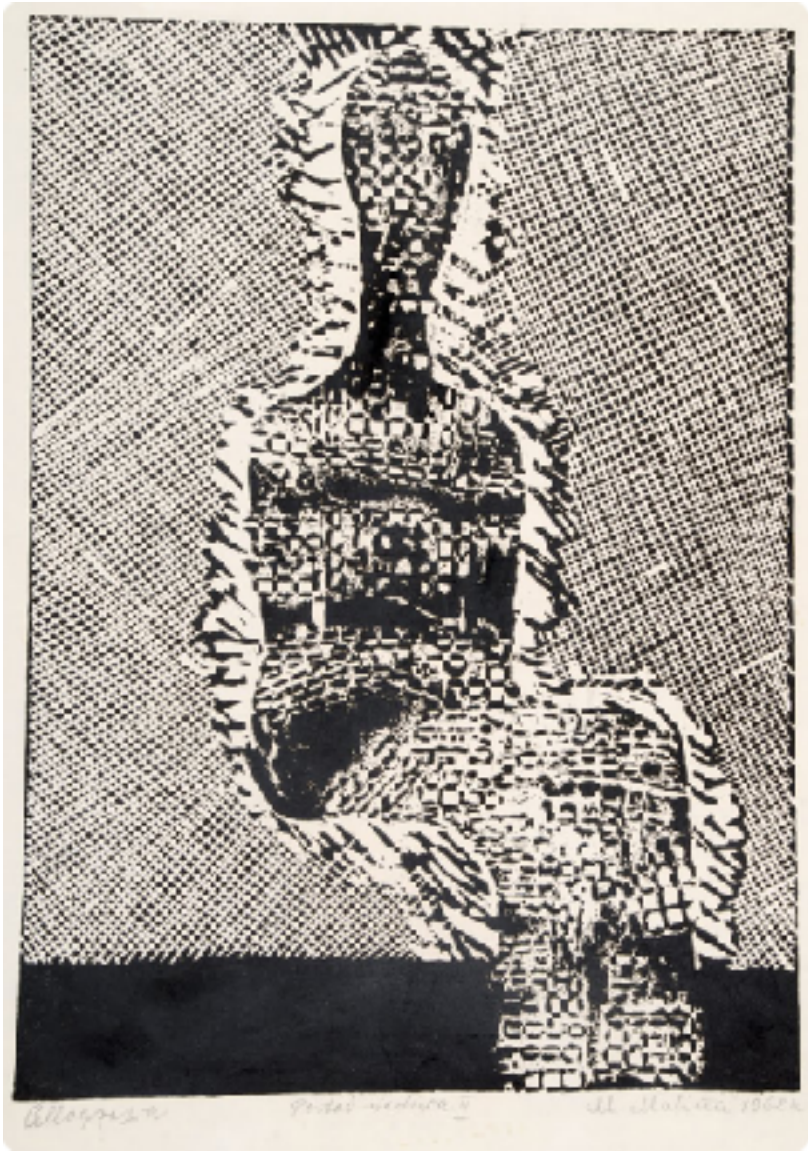

Park Schoena i program rewitalizacji

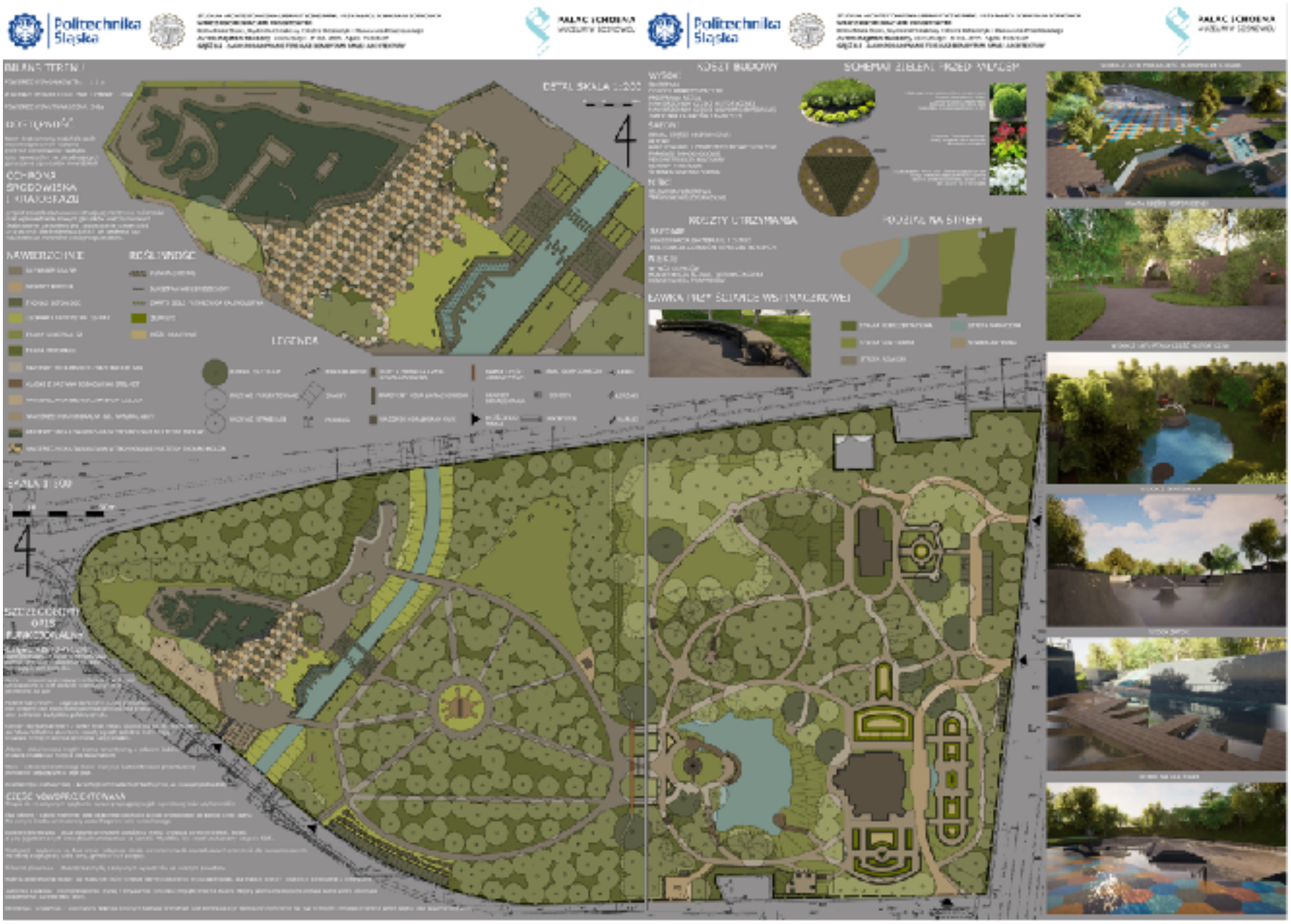

Struktura własnościowa założenia pałacowo-parkowego Schoenów, jest dzisiaj niejednolita. Największa część należy do Gminy Sosnowiec, w tym część przekazano w użyczenie Muzeum w Sosnowcu, część posiada Skarb Państwa i jeszcze trzech właścicieli prywatnych kilku obiektów znajdujących się w historycznym parku, z najważniejszym, posiadającym mały pałac Schoena tzw. Pałac Wilhelma. Muzeum w Sosnowcu użyczono teren praktycznie po obrysie pałacu, z alejką dojazdową, połową przedpola, oraz ostatnią decyzją, fragment parku pod wiatę śmietnikową. Istnieje duża potrzeba ujednolicenia prawnego działek, uporządkowania funkcjonowania parku.

W ostatnich latach zauważa się ożywioną działalność rewitalizacyjną sosnowieckich parków. Należy mieć nadzieję, że Gmina Sosnowiec kolejne środki finansowe w tym zakresie przeznaczy na rewitalizację Parku Schoena, szczególnie w kontekście sieci dróg rowerowych, ważnych rozpoczętych procesów rewitalizacyjnych Pogoni, jednej z najstarszych dzielnic Sosnowca. Mimo braku prawnego dostępu do większości terenu historycznego parku, wpisanego do rejestru zabytków, Muzeum podjęło działania we współpracy z Wydziałem Architektury Politechniki Śląskiej, w celu stworzenia koncepcyjnych projektów zagospodarowania. W 2020 roku udało się przeprowadzić konkurs urbanistyczny, w którym wyłoniono kilka najciekawszych projektów,

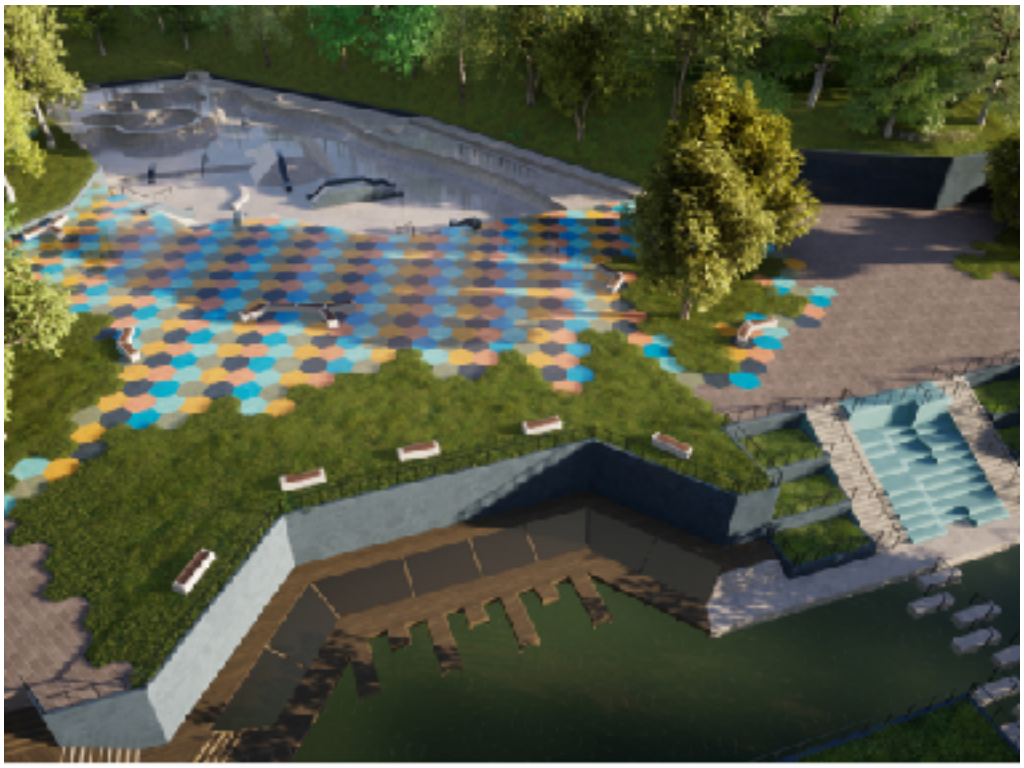

potem zorganizowane zostały wystawy w Pałacu Schoena oraz budynku Urzędu Miejskiego. To był jednak wstęp do właściwych prac projektowych, które powinny być podjęte przez Gminę. Muzeum powinno starać się o włączenie w dyskusję na ten temat, animowanie procesów rewitalizacyjnych parku, a także włączenie do procesu inwestycyjnego, jako ważny głos doradczy. Jesteśmy przekonani, że Park Schoena może być poszerzony o nową, niewpisaną do rejestru zabytków część, zdziczałych dawnych ogródków działkowych, na których terenie (własność Gminy Sosnowiec) można utworzyć część współczesną parku. W tym kontekście można również podjąć temat ekspozycji wielkogabarytowych historycznych obiektów, jak fragment Pomnika Czynu Rewolucyjnego, czy połowa koła zamachowego z wieży szybowej KWK Kazimierz-Juliusz.

Współpraca z instytucjami i organizacjami

Należy tu wyróżnić kilka płaszczyzn. Przede wszystkim niezwykle istotna jest współpraca z pozostałymi instytucjami kultury w Sosnowcu, a przed wszystkim z Sosnowieckim Centrum Sztuki - Zamek Sielecki, Sosnowiecką Mediateką, Teatrem Zagłębia oraz Miejskim Klubem im. Jana Kiepury. Te cztery instytucje wsparły merytorycznie w ostatnich latach działalność Muzeum. Muzealna instytucja znalazła miejsce na realizację swoich statutowych działań w murach choćby Mediateki. Warto kontynuować te działania, szczególnie prozy organizacji Zagłębiowskich Czwartków Instytutu Zagłębia Dąbrowskiego. Ważna jest również dobra współpraca pomiędzy pozostałymi instytucjami i spółkami miasta w tym RPWiK, MZZL i MOSiR, CKZiU. Dzięki temu uda się zrealizować wiele pomysłów, wymagających profesjonalnej pomocy tych instytucji.

Kolejna siecią współpracy jest regionalna, o której wspomniałem przy Instytucie Zagłębia Dąbrowskiego. Najmocniej należy zacieśnić współpracę z muzeami: „Saturn” w Czeladzi oraz „Sztygarka" w Dąbrowie Górniczej, które podkreślają industrialne dziedzictwo naszych miast. Oprócz sieci muzealnej należy nawiązywać współpracę z Pałacem Kultury Zagłębia, Miejskim Ośrodkiem Kultury w Zawierciu oraz Liceum Plastycznym im. Tadeusza Kantora w Dąbrowie Górniczej, Galerią Elektrownia w Czeladzi. W regionie i w Polsce dzięki dobrym kontaktom należy rozwinąć współpracę z Ars Cameralis, Muzeum Śląskim w Katowicach, Okręgiem Śląskim ZPAF, Muzeum Historii Katowic (w tym Stowarzyszeniem Muzealników Polskich, które ma tam siedzibę),

Zamkiem Cieszyn (przy dalszej promocji naszej kolekcji szkła), a także Muzeami Narodowymi, Muzeum Wawel w Krakowie, Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Włókiennictwa w Bielsku Białej.

Bardzo dobrze zaczyna rozwijać się współpraca z południowymi sąsiadami Polski, w tym z Instytutem Twórczej Fotografii w Opawie oraz Muzeum w Ostravie (Czechy). Dzięki tej współpracy uda się zrealizować wystawy o europejskim charakterze. Należy wznowić współpracę muzealną z Koszycami i Bardejovem (Słowacja). Ważne są też budowane od kilku lat relacje z Ambasadą Francji w RP, a także francuskimi galeriami, muzeami i artystycznymi atelier (Musee La Piscine de Roubaix, Atelier Clot, Bramsen & Brunholt). Należy wznowić współpracę z miastami partnerskimi Sosnowca, szczególnie ze stroną węgierską w Komarom, a także francuską w Roubaix i marokańską w Casablance. Z uwagi na bliskość Komarom może stać miejscem docelowym którejś z edycji Sosnowieckich Spotkań Artystycznych.

Zagłębie Sportu

To nowy projekt Pałacu Schoena Muzeum w Sosnowcu we współpracy z Zagłębiowskim Parkiem Sportowym. Został podjęty kilka lat temu przy realizacji inwestycji budowy nowego stadionu, hali oraz lodowiska. Projekt ma szansę powodzenia w nowym stadionie, podjęto w tym celu szereg rozmów i prezentacji. Muzeum zgromadziło do tej pory wiele cennych sportowych pamiątek, nawiązano relacje z ważnymi żyjącymi ikonami sportu, którzy wyrazili chęć bycia ambasadorami Zagłębia Sportu. Podtrzymywana jest domena zaglebiesportu.pl która ma prezentować pod kątem historycznym tę ważną część życia mieszkańców Miasta.

Przy finansowaniu z Gminy Sosnowiec i wspólnej realizacji z Zagłębiowskim Parkiem Sportowym projekt ma szansę powodzenia. Sosnowiec jest miastem o wybitnych osiągnięciach sportowych. Warto przywołać tu sukcesy siatkarzy, hokeistów, koszykarzy, piłkarzy czy szablistów. Zagłębie Sportu miało również przybliżać mniej znane fakty, jak ogólnopolskie i światowe sukcesy baloniarzy, grotołazów czy motoakrobatów. Muzeum w Sosnowcu powinno zostać wprzęgnięte w proces inwestycyjny ZPSu, powinno stać się głosem doradczym i merytorycznie opracować koncepcję galerii, która ma znaleźć swoje miejsce na nowym stadionie piłkarskim. Z uwagi na planowane otwarcie parku jeszcze w tym roku, należy wzmocnić finansowanie ZPSu w tym zakresie. Organizacyjnie i finansowo utworzenie Zagłębia Sportu nie jest zależne od Pałacu Schoena Muzeum w Sosnowcu i właściwie nie będzie możliwe do zrealizowania bez wsparcia Gminy Sosnowiec. Warto jednak ten temat podjąć, z uwagi na potencjalny sukces sportowej ekspozycji. Bez wsparcia finansowego ZPSu w tym zakresie, Muzeum powinno i tak stale pozyskiwać sportowe pamiątki, organizować konferencje w zakresie historii sportu, wydawać publikacje popularyzujące sukcesy sosnowieckich sportowców.

4. Wizerunek, promocja i działania komercyjne

Najważniejsze w ostatnich latach w poprawie wizerunku instytucji były projekty nawiązujące do historii i tradycji miejsca. Zmieniony system wizerunkowy, nowa witryna internetowa, budowanie poczucia dumy i wzmacnianie lokalnej tożsamości, przywołanie w nazwie Pałacu Schoena, jako ważnego historycznie obiektu w Sosnowcu - to wszystko spowodowało zaznaczenie naszej obecności w regionie i Polsce. W ostatnich latach Muzeum było laureatem wielu nagród i wyróżnień, w tym za Publikacje Roku (kilkukrotnie), a także Wydarzenie Muzealne Roku (ogólnopolskie). Kolekcja szkła użytkowego została dostrzeżona w całym kraju dzięki systemowym działaniom i skupieniu się na tej ważnej części działalności. Jestem przekonany, że należy kontynuować tego typu działania, poprzez profesjonalną obsługę zwiedzających, podejmowaną współpracę, budowanie relacji w oparciu o naukowe kontakty (Instytut Zagłębia Dąbrowskiego, Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach, Instytut Twórczej Fotografii w Opawie), wydawanie publikacji o wysokim poziomie edytorskim i estetycznym, wychodzenie na zewnątrz z działaniami w przestrzeń publiczną. Działalności muzeum sprzyja regularne prowadzenie serwisów społecznościowych, ale przede wszystkim bezpośrednie dotarcie do odbiorców poprzez Dział Sprzedaży, prowadzoną kawiarnię „Trójkąt w kole", wspieranie organizacji pozarządowych, instytucji lokalnych oraz wzmacnianie sieci współpracy z lokalnymi społecznikami, aktywistami, regionalistami.

Z uwagi na trudną sytuację finansową należy wykorzystać szansę jaką daje usytuowanie Muzeum w Pałacu Schoena. Decyzja o powołaniu do życia kawiarni był kluczowa w celu poprawy przychodów własnych instytucji. Należy wzmocnić działania pozyskiwania partnerów, nowych sponsorów, a także wydać profesjonalny biznesowy folder, zachęcający do komercyjnej współpracy z instytucją.

5. Struktura organizacyjno - finansowa

W ostatnich latach wypracowano dobrą strukturę organizacyjno-finansową. Sprawy kadrowe obecnie stanowi 19,5 etatów (w tym jeden etat Dyrektora) i na ten moment nie należy zwiększać etatyzacji. Należy jednak wziąć pod uwagę plany i kierunki rozwoju instytucji i przy rozwinięciu działalności i pozyskaniu na nią nowego budynku, w którym może zostać zrealizowana wystawa stała o historii miasta, trzeba przewidzieć dodatkowe etaty. Warto podkreślić, że dobra i profesjonalna wystawa stała przyciągnie znacznie więcej odbiorców niż obecnie, dzięki którym Muzeum pozyska dodatkowego przychody, wypracowując zyski, mogące pokryć w znacznym stopniu organizację muzeum w nowej strukturze.

Większość działów merytorycznych muzeum to działy jednoosobowe (Dział Sztuki, Dział Szkła, Dział Archeologii, Instytut Zagłębia Dąbrowskiego). Przy powiększaniu kolekcji szkła oraz ukierunkowania muzealnych działań w tym zakresie należy rozważyć w przyszłości zwiększenie etatów. Podobnie przy Instytucie Zagłębia Dąbrowskiego, którego działalność stale się rozwija. Wszystkie te ruchy będą możliwe tylko przy sprzyjającej sytuacji finansowej instytucji.

6. Podsumowanie

Wszystkie pomysły i kierunki działań muzeum mogą zostać wprowadzone w życie przy wsparciu Organizatora. Ufam, że zaproponowana koncepcja zarządzania, spowoduje umocnienie pozycji Pałacu Schoena Muzeum w Sosnowcu na liście poważnych instytucji życia kulturalnego w Polsce. Miejsca, w którym odbiorca świadomie doświadcza dziedzictwa, dotyka tradycji i historii, mając jednocześnie poczucie profesjonalnego kontaktu i uczestnictwa w kulturze. Realizacja wskazanych zamierzeń pozwoli na odbiór Pałacu Schoena Muzeum w Sosnowcu jako miejsca przeznaczonego dla ludzi kreatywnych, ciekawych świata, nowych doświadczeń i wyzwań. Wierzę, że takiego muzeum oczekują mieszkańcy i że uda się sprostać temu niełatwemu zadaniu.